

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av bedömning och
betygsättning vid den fristående grundskolan
Kunskapsskolan Nacka i Nacka kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Kunskapsskolan Nacka

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Kunskapsskolan Nacka i Nacka kommun ingår i detta projekt.

Kunskapsskolan Nacka besöktes den 23–25 oktober. Ansvariga inspektörer har utredarna Hans-Göran Arvidsson och Ingela Djurberg varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala skolor och 9 fristående skolor. Dessa har valts bland skolor som ingår i omrätningsomgång fyra (Skolinspektionens omräkning av nationella prov gjordes 2012 för fjärde gången). De 32 grundskolor och 14 gymnasieskolor med störst avvikelse mellan provbetyg och slutbetyg (i något av ämnena svenska, engelska eller matematik) har utgjort ett första urval. Bland dessa har sedan de 16 grundskolor och sju gymnasieskolor valts som har störst avvikelse i omräkningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda verksamhetsrapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Kunskapsskolan Nacka

Allmänt om skolan

Kunskapsskolan Nacka är en grundskola med 400 elever i årskurserna 6–9. I årskurs 9 går 80 elever fördelade på fyra klasser, eller basgrupper som skolan benämner dem.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Skolan leds av en rektor som tillträdde i maj 2012. Varje årskurs utgör ett arbetslag vars arbetslagsledare tillsammans med rektorn, biträdande rektorn och specialpedagogen utgör skolans ledningsgrupp.

Planeringen av undervisningen i de olika ämnena görs till övervägande del av Kunskapsskolornas centrala pedagogikavdelning. Dessa planeringar finns tillgängliga på den så kallade Kunskapsporten, en webbportal som alla Kunskapsskolor i Sverige har tillgång till. I dessa centrala planeringar finns mål, kunskapskrav, uppgifter och redovisningssätt redovisade för varje arbetsområde. I matematik, svenska och övriga språk är arbetsområdena organiserade i så kallade "steg" som bygger på varandra. Eleverna arbetar i sin egen takt med dessa steg, men kan samarbeta med dem som arbetar med samma steg eller har samma individuella betygsmål. Övriga ämnen läses huvudsakligen i så kallade "kurser": det vill säga temaområden där olika ämnen ingår.

Betygsstatistik för skolan

Enligt skolans lokala betygsstatistik för vårterminen 2013 nådde 98,6 procent av eleverna kunskapskraven i engelska respektive matematik; i svenska/ svenska som andra språk nådde alla eleverna kunskapskraven.

Nationell statistik över skolans resultat i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År	Engelska		Matematik		Svenska/Svenska som andraspråk		Nått målen i alla ämnen	
	Kunskaps-skolan Nacka	Ri- ket	Kunskaps-skolan Nacka	Ri- ket	Kunskaps-skolan Nacka	Riket	Kunskaps-skolan Nacka	Ri- ket
2012	100,0	93,7	100,0	91,2	100,0	97,1/74,1	97,0	77,4
2011	100,0	93,9	100,0	91,4	100,0	97,1/74,3	88,9	77,3
2010	100,0	93,8	100,0	92,1	100,0	96,5/73,3	93,2	76,6
2009	100,0	94,0	96,7	92,6	98,9/..	96,8/74,5	91,3	77,0
2008	100,0	94,3	98,8	92,6	100,0/..	96,5/77,7	80,5	76,6

Andel elever som nått målen/kunskapskraven i engelska, matematik respektive svenska/svenska som andra språk samt andelen elever som nått målen i samtliga ämnen vid Kunskapsskolan Nacka i jämförelse med motsvarande andel i riket. (Källa: Skolverket)

Antalet elever som gick ut årskurs 9 vårterminen 2012 var 99. Det genomsnittliga meritvärdet vid skolan var 270,7 och i riket 211,4 år 2012.

Jämförelse betyg – nationella prov

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella prov för aktuella ämnen vårterminen 2013 når 98,6 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska respektive matematik och 100,0 procent i svenska.

Nationell statistik över andelen elever med lägre respektive högre slutbetyg i förhållande till resultat på nationella prov i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År/Ämne	Engelska				Matematik				Svenska			
	Kunskapsskolan Nacka		Riket		Kunskaps-skolan Nacka		Riket		Kunskapsskolan Nacka		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö
2012	2,4	29,4	6,1	7,8	0,0	38,3	0,7	25,6	1,2	35,7	6,0	14,6
2011	8,2	18,0	8,0	7,1	0,0	45,9	1,0	27,4	6,5	24,2	6,4	15,9
2010	10,6	12,1	6,5	9,2	4,3	21,7	1,0	26,4	1,4	37,7	3,1	22,9
2009	19,3	13,6	5,8	10,9	5,7	21,6	1,6	21,1	8,5	23,2	4,5	18,3
2008	20,0	7,5	7,2	8,7	7,4	19,8	1,6	24,4	9,9	11,1	6,0	15,2

Andel elever med lägre respektive högre slutbetyg årskurs 9 i förhållande till resultat på nationella prov vid Kunskapsskolan i Nacka i jämförelse med motsvarande andelar i riket. (Källa: Skolverket)

Av den nationella statistiken framgår att det har varit en hög andel elever som har fått ett högre slutbetyg än resultat vid nationella prov främst mellan åren 2010–2012. Sammantaget var skillnaderna störst år 2012 då andelen slutbetyg som var högre än provbetyget varierade mellan 29,4 och 35,7 procent för de tre ämnena engelska, matematik och svenska. Enligt skolans egna uppgifter har avvikelsern minskat till 2013 där motsvarande skillnad är mellan 4,9 och 16,9 procent.

Vid Skolinspektionens tillsyn av skolan 2011 fick skolan kritik för att det läsåret 2009/10 fanns "en anmärkningsvärd diskrepans (...) mellan slutbetyg i årskurs 9 och provbetyg från de nationella proven i ämnet svenska."

Jämförelse skolans rättning av nationella prov och Skolinspektionens omrättning

Kunskapsskolan Nacka har ingått i det urval av skolor vars nationella prov Skolinspektionen har omrättat. I Kunskapsskolan Nackas fall är det nationellt prov i svenska för årskurs 9 som omrättats. Omrättningens resultat i relation till ursprungliga rättningen redovisas på delprovsnivå. För att ta del av Skolinspektionens omrättning se:

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapporter-till-regeringen/>

För information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygssättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter lösts med olika kvalitet.

Allmänt

Av dokumentstudier och intervjuerna framgår att vad som kommer att bedömas och hur eleverna kommer att få visa sina kunskaper finns angivet i den beskrivning av steget eller kursen som eleverna får när det nya arbetsområdet påbörjas. I steget "Summer camp" i engelska ska eleverna enligt beskrivningen kunna "använda språkliga strate-

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

gier för att förstå och göra sig förstådd" och redovisa det genom att "presentera ditt Summer camp för några studiekamrater och svara på deras frågor".

Vidare framgår att eleverna i varje ämne har – tillsammans med läraren och vårdnadshavare – bestämt betygsmål för den aktuella terminen och slutbetyget i årskurs 9. Forskningen visar att det är viktigt att eleverna har en klar bild över vart de ska, annars blir det svårt för dem att kunna ta ansvar för sitt lärande. Det är emellertid, enligt forskningen, av stor betydelse att målen utgår från vad *eleven ska lära sig* snarare än *vilket betyg eleven ska få*; elever med *inlärningsmål* utvecklar djupare och mer användbara kunskaper än elever som sätter *prestationsmål*.

Målen för respektive steg finns formulerade som lärandemål i stegbeskrivningen, och enligt elever och lärare går läraren oftast igenom dem när en elev redovisar föregående steg. Vid introduktionen av "en kurs" kan läraren gå igenom lärandemålen gemensamt vid introduktionen och förklara dessa. Av elevintervjuerna framgår att eleverna har för vana att alltid ta del av målen och att fråga lärarna om något är oklart; en elev säger att "på framsidan står tre mål: tolka, jämföra och analysera dikter. Då är det målen och så pratar jag med läraren. Jag brukar läsa första sidan och det är inte svårt att förstå".

Förutom målen för undervisningen måste eleven och läraren i en formativ bedömningsprocess känna till var eleven befinner sig i förhållande till kunskapskraven och hur eleven kan komma vidare i sin kunskapsutveckling. I intervjuerna med eleverna och lärarna framkommer att vid såväl utvecklingssamtalet vid terminsstarten som vid det så kallade mitterminssamtalet ges eleverna information om sin kunskapsutveckling i förhållande till sina uppsatta mål, och om dessa ska höjas eller sänkas. Eleverna upplever att de får en god bild av vad de kan, eftersom de även får reda på vad de behöver utveckla för att nå sina mål eller vad som krävs för ett högre kunskapskrav. Elever och lärare uppger också att eleverna får denna återkoppling vid redovisningen av ett steg. Eleverna får då oftast inte ett betyg på sin prestation, men lärarna har enats om att använda värdeord som "grundläggande" eller "utvecklade" om elevernas kunskaper för att eleverna ska få en känsla för kvalitetsskillnader.

Vart femte steg är ett så kallat projektsteg – ett steg som sammanfattar de fyra tidigare – och då får eleverna också ett betyg, och en tydligare koppling till de olika kunskapskraven görs. Återkopplingen vid stegredovisningarna – såväl "vanliga" som projektstegen – dokumenteras sedan i EDS, skolans gemensamma elevdokumentationssystem.

Eleverna uppger också att de kontinuerligt får återkoppling under "workshop-passen" då de arbetar självständigt. Under dessa pass finns lärare tillgängliga för att hjälpa eleverna. Några elever säger att de då väljer den lärare som ger dem bäst återkoppling; "i workshopen finns alltid någon som kan förklara, inte alltid så bra, men då kan jag få hjälp av någon annan".

Av intervjuerna med elever och lärare framgår att eleverna tar ett stort eget ansvar för sina studier, men samtidigt upplever eleverna att såväl deras handledare – mentor – som ämneslärare nog följer deras kunskapsutveckling och "brukar pusha på". Skolans

system - där eleverna individuellt planerar varje vecka i sina loggböcker, träffar sin handledare varje morgon och eftermiddag, samt har enskilda samtal med handledaren en kvart varje vecka - skapar enligt elever och lärare mycket goda förutsättningar för en undervisning byggd på formativ bedömning. En elev uttrycker att ämnesläraren "hjälp- per mig att förbättra mig, men jag måste tala med henne; hon kan ju inte veta vad jag tänker. Handledaren vet mina mål och kan fixa en träff med ämnesläraren. Om jag glömmer så får man en speciell tid med ämnesläraren exempelvis en kvart. (...) Jag har ett stort ansvar, men min handledare brukar pusha på mig: ett jättebra stöd". Flera elever uppger att just möjligheten att få extra tid enskilt med sin ordinarie ämneslärare är till stor hjälp i deras lärande.

Den skriftliga dokumentationen i EDS, som också ligger till grund för den individuella utvecklingsplanen, innehåller "ämneskommentarer" som beskriver vad eleven kan och behöver utveckla, samt "strategier" för hur eleverna ska arbeta för att nå sina mål. I de individuella utvecklingsplaner som Skolinspektionen tagit del av är kommentarerna enkla och tydliga och med fokus på kunskapsmålen. Av elevintervjuerna framgår att eleverna kontinuerligt tar del av kommentarerna i EDS och förstår skillnaden mellan "ämneskommentarer" och "strategier".

Engelska

Engelska är ett så kallat stegämne med olika arbetsområden som bygger på varandra. Eleverna uppger att målen finns i stegbeskrivningarna och att kunskapskraven finns på webbportalen Kunskapsporten. Någon elev säger att "betygskriterierna kan vara lite svåra att förstå och då pratar jag med läraren".

Av elevintervjuerna framgår att eleverna får återkoppling under workshop-passen, kommunikationspassen - gemensamma lektioner för exempelvis elever med samma betygsmål - och vid redovisningstillfällena. En elev säger att "på workshopen kan jag få hjälp, eller respons för att få synpunkter; väljer själv om och när jag vill ha det". Kommunikationspassen i engelska används huvudsakligen till muntliga övningar, och återkopplingen kan då handla om "att prata långsammare och använda mer avancerade ord (...) att jag ska använda fler synonymer för det ordet, (...) och läraren kan komma med exempel". En elev uppger att hon vid redovisningarna får respons "på mina texter framför allt, eftersom jag är duktig muntligt". Eleven säger också att "innan en redovisning kan jag gå och få hjälp: om olika ordval och grammatik och om jag sitter fast i innehållet". Lärarens kommentarer vid redovisningarna skrivs också, enligt eleverna, alltid in i EDS.

Läraren uppger att återkopplingen till eleverna när de arbetar med steget "oftast sker när de skriver och ber mig läsa. Då tittar jag på texterna och ger dem lite riktning, från 'vad vill du säga' till rent språkliga saker". Återkopplingen vid själva redovisningen innebär, enligt läraren, att eleven får feedforward i form av "tänk på det här till nästa steg eller tänk på det här och redovisa igen nästa vecka".

Matematik

Enligt eleverna fungerar informationen om mål och redovisningssätt i matematik på samma sätt som i engelskan. I elevintervjuer framkommer att också centrala begrepp betonas i stegbeskrivningarna i matematik och det är tydligt i de exemplar som Skolinspektionen tagit del av. Eleverna säger dessutom att "fler elever ber om genomgång i matte och då förklarar de". Någon tycker att kunskapskraven i matematik var svåra att förstå när de presenterades, men att läraren "försökte förklara: först fick vi läsa och om det var ord vi inte förstod eller var otydligt så gick hon igenom det steg för steg för att göra det tydligt". Flera elever uppger också att läraren har gått igenom exempel på A-, C- och E-lösningar och vad som kännetecknar dem. Enligt en elev innehåller en A-lösning "fler led och inga fel och hur man löser det ska vara tydligt"; en annan elev säger att kvaliteten på en lösning beror på hur tydlig, strukturerad och generell den är.

Även i matematik beskriver eleverna hur de får feedback vid redovisningar, på utvecklingssamtalen och vid mitterminssamtalet. De uppger vidare att lärarna under kommunikationspassen och workshop-passen går runt "och frågar hur det går". Läraren säger att elevernas prestationer alltid dokumenteras i EDS i samband med redovisningar av steg, men också vid andra redovisningstillfällen som exempelvis vid "en laborationsmattedag". Läraren uppger vidare att några elever inte arbetar med stegen på egen hand – eftersom det "går för långsamt" – och i stället "arbetar med en bok och en E-plan (*en plan för att nå kunskapskravet E (min kommentar)*)" som kontinuerligt följs upp.

Svenska

Även svenska är ett stegämne och strukturen vad gäller planering och information om kunskapsmål och hur bedömningen går till är därför densamma som i engelska och matematik. Av elevintervjuerna framgår att eleverna tydligt förstår vad de ska lära sig och vad de blir bedömda på: de nämner exempel som meningsbyggnad, styckeindelning, disposition och "röd tråd" som mål vid skrivuppgifter, men också att kunna diskutera "stilfigurer" hos olika nobelpristagare och kunna förstå skillnaden mellan tal-språk och mer formellt språk. Såväl eleverna som läraren uppger att eleverna får ta del av och diskutera olika elevexempel för att kunna urskilja skillnader i kvalitet och förstå hur texter kan förbättras.

Enligt eleverna ger läraren i svenska kontinuerlig återkoppling under arbetets gång. I det steg om nobelpristagare som eleverna arbetade med vid Skolinspektionens besök arbetar de med en uppgift i veckan, och läraren "måste ha fått titta på det innan vi lämnar in". Eleverna ger flera exempel på feedforward vid responsen. En elev säger att hon har uppmanats att läsa mer komplicerade texter för att utveckla skrivandet, och en annan elev säger att hon har fått strategier för att komma igång med sitt skrivande.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Kunskapsskolan i Nacka har integrerat den formativa bedömningen i undervisningen på ett väl fungerande sätt. Bedömningen är en naturlig del av undervisningen och eleverna känner till kunskapsmålen, hur långt de har nått i sin kunskapsutveckling och hur de ska utvecklas vidare.

Skolan kan dock utveckla kvaliteten i arbetet med kontinuerlig formativ bedömning genom att tydligare formulera elevernas egna mål som inlärningsmål och inte som prestationsmål; det vill säga ett tydligare fokus på kunskaperna snarare än betygen.

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygssättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygssteg. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygssättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygssättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

Av dokument och intervjuer framgår att lärarna på skolan utgår från kunskapskraven vid bedömning och betygssättning. I stegbeskrivningarna finns lärandemålen tydligt beskrivna och eleverna uppger att de får dem förklarade för sig om de inte förstår. I intervjuer med elever och lärare framkommer att lärarna systematiskt försöker använda värdeorden i kunskapskraven när de ger respons på elevarbeten för att kopplingen till kunskapskraven ska bli tydlig. Det framgår vidare att vid vart femte steg - "projektstegen" - bedöms alla de förmågor som eleverna arbetet med på de fyra föregående stegen. Förutom en kommentar får eleverna då också ett sammanfattande betyg, som tillsammans med kommentaren skrivs in i EDS. Den digitala beskrivningen av projektstegen på Kunskapsporten - som eleverna har tillgång till - har också en länk till de aktuella kunskapskraven.

Av dokumentstudier och intervjuer med lärarna och rektorn framgår att det på skolan finns rutiner och former för samverkan kring bedömning och betygssättning såväl inom skolan som med andra Kunskapsskolor. Lärarna har ämnesmöten varannan vecka då bland annat bedömningsfrågor tas upp. På ämnesmöten inför terminsstart har rektorn bestämt att ämneslärarna ska delge varandra lyckade redovisningsformer som kollegor sedan kan använda sig av. Skolan arbetar också med kollegial handledning kring elevernas redovisningar av steg och kurser utifrån fastställda kriterier. Vidare

framgår att alla lärare som undervisar i ämnen med nationella prov - oavsett om de undervisar i årkurs nio eller inte – deltar i rättningen av proven. Lärarna har gemensam tid avsatt för detta: "vi tar en studiedag och sitter alla ihop och rättar ihop och kan bolla direkt".

Skolan samverkar också med tre andra Kunskapsskolor i ett "kluster". Enligt lärarna och rektorn används vissa "klusterträffar" för sambedömning av elevernas arbetsprestationer och för att diskutera olika elevexempel i syfte att hitta rätt bedömningsnivå för de olika betygssstegen. En lärare uppger att dessa träffar är särskilt viktiga när man är ensam lärare i sitt ämne på skolan. Klusterträffarna protokollförs för att sedan kunna diskuteras på ämnesträffarna på skolan. Någon sambedömning med andra skolor än Kunskapsskolor görs inte.

Engelska, matematik och svenska

I såväl engelska, matematik som svenska är, som tidigare nämnts, kunskapskraven tydliga för eleverna. Av elevintervjuerna framgår att eleverna när de påbörjar ett nytt steg eller en ny kurs aktivt tar del av kunskapsmålen. De flesta upplever att målen är tydliga och lätta att förstå, och när de inte förstår målen får de dem förklarade för sig.

Av intervjuer med lärarna framgår att formerna för samverkan och sambedömning av elevarbeten är desamma i de tre ämnena. Det kan emellertid variera något mellan ämnena hur exempelvis samrättningen av nationella prov går till. I engelska bedömde inledningsvis alla engelsklärare 10–15 prov – såväl texter som inspelade muntliga redovisningar - tillsammans för att få en gemensam referensram. Även när de sedan rättade proven individuellt satt de tillsammans för att direkt kunna fråga en kollega om råd. I matematik delade lärarna upp de olika delarna av provet sinsemellan och rättade dessa. Även lärarna i matematik rättade proven på samma plats och vid samma tidpunkt för kunna "diskutera olika elevfall, hur eleverna tänkt och om vi hängde med i resonemangen". I svenska slutligen använde lärarna sig av avidentifierade prov.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna på Kunskapsskolan Nacka är väl förtrogna med kunskapskraven och att dessa ligger till grund för lärarnas bedömning och betygssättning. Skolan arbetar systematiskt med samverkan och sambedömning i syfte att öka likvärdigheten i bedömning och betygssättning. Skolinspektionen vill emellertid göra skolan uppmärksam på risken med att skolan inte samverkar med skolor utanför koncernen Kunskapsskolan, vilket kan innebära att bedömning och betygssättning inte blir likvärdig med riket i övrigt. Detta med tanke på att planeringen av undervisning och bedömning, arbetssättet samt redovisningsformerna till stor del är desamma i alla Kunskapsskolor.

1.3 Nyttjar läraren vid betygssättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygssättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygssättningen.

Av skolförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygssättningen i grundskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbets-situationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedömningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Eleverna uppger i intervjuerna att de huvudsakligen bedöms vid redovisningarna av de olika stegen. Eleverna bestämmer en tid med ämnesläraren när de har gjort klart ett steg och redovisningen sker vanligen individuellt. Oftast går redovisningen till så att eleven har med sig sitt alster till redovisningen – kan vara ett brev, en uppsats, uppgiftsblad, en diagnos med mera – som läraren och eleven tillsammans går igenom. Eleven får sedan muntligt redovisa hur han eller hon har genomfört uppgiften – exempelvis vilka källor som eleven har använt – och vilka strategier eleven har använt sig av för att lösa uppgifterna. Läraren gör bedömningen under själva redovisningen och resonerar med eleven om vad som var bra och vad som kan utvecklas. Eleven har sedan – beroende på resultatet – möjlighet att göra om redovisningen, men oftast går de vidare till nästa steg; "om vi missar något kan de förklara men missar vi mycket får vi göra om", säger en elev.

Av såväl dokumentstudier som intervjuer med lärare och elever framgår dessutom att flera andra bedömningsformer används. Redovisningarna kan utföras i grupp när redovisningen till exempel omfattar diskussioner eller boksamtal. I kurserna – temablocken där flera ämnen ingår – förekommer ofta prov men också redovisning i seminarieform. Det framgår vidare att eleverna också bedöms på kommunikationspassen och workshop-passen.

Kunskapsskolan Nacka är utvald att vara med i denna kvalitetsgranskning på grund av att skolan hade stora avvikelser mellan resultaten på nationella prov och slutbetyg år 2012. Skillnaderna var även stora åren 2010 och 2011. Enligt skolans egen statistik från 2013 har skillnaderna minskat i engelska, matematik och svenska men är fortfarande stora i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena. Såväl lärare som rektor

är medvetna om avvikelserna och skolan arbetar medvetet med att minska dem. I intervjuer förklarar lärare och rektorn att skillnaderna till stor del beror på att skolan tidigare inte i tillräcklig grad har utvärderat och använt resultaten på de nationella proven för att utveckla undervisningen. Därför har man från och med höstterminen 2012 till exempel infört repetitionskurser i de naturorienterande ämnena där eleverna bland annat får öva mer på att planera och genomföra laborationsmoment och sedan skriva ner sina slutsatser. En annan orsak som lärarna nämner är att eleverna är ovana vid själva provsituationen: till exempel att skriva prov – "vi har inte så mycket prov här" – eller att självständigt skriva en uppsats under tre timmar.

Engelska

I engelska ger eleverna exempel på flera olika redovisningssätt. De får många läsuppgifter, hålla tal och delta i debatter där också förmågan att lyssna in kamraternas argument bedöms. Kommunikationspassen används enligt eleverna huvudsakligen till olika muntliga övningar som då också bedöms.

Läraren uppger att han använder de nationella proven för att se vilka förmågor som Skolverket betonar. Läraren använder därför de övningsexempel som finns och läser och diskuterar dem tillsammans med eleverna. Han säger vidare att det nationella provet "är ett bedömningstillfälle men inte det enda".

Matematik

Enligt eleverna väger det skriftliga prov som de har innan de redovisar sitt steg i matematik tungt och "är viktigare än inlämningsuppgifterna". Vid provet får de sitta enskilt utan hjälp för att sedan muntligt redovisa för läraren hur de tänkt och gått till väga. Vissa steg - exempelvis ett om geometri - redovisas i workshop och i seminarieform.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att skolan har förändrat delar av undervisningen efter en analys av resultaten på de nationella proven. Regelbundna repetitionspass har införts och under vissa moment får eleverna inte använda miniräknare för att istället träna på huvudräkning som är en del i de nationella proven.

Svenska

Likt engelskan förekommer i svenska flera olika typer av bedömningsformer enligt eleverna. Redovisningen kan bestå av "en skriftlig del med texter och sedan en muntlig del när vi pratar om processen". Elever och lärare uppger vidare att i svenska bedöms ofta den färdiga produkten efter att eleverna har fått respons på den vid ett eller flera tillfällen. Responsen kan bestå av att läraren hjälper till med att hitta ett ämne att skriva om, förslag på hur texten kan göras mer personlig eller att stavfel markeras i texten.

Även i svenska har lärarna infört nya moment i undervisningen efter en utvärdering av resultaten på de nationella proven. Eleverna har exempelvis tränat på att skriva en krönika i en provsituation som liknar den vid de nationella proven.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna möjlighet att visa sina kunskaper. Skolinspektionen vill emellertid uppmärksamma skolan på vikten av att lärarna reflekterar över skillnaden mellan att bedöma elevernas arbetsprestationer efter att de har fått respons, och att bedöma elevernas faktiska - summativa - kunskaper och förmågor, exempelvis när det gäller elevernas förmåga att skriva olika slags texter.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev utvecklar förmågan att bedöma sina och andras resultat. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka kunskaper de ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter.

Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter de ska genomföra ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

Som framgår av 1.1 är bedömning enligt eleverna en integrerad del i undervisningen i det arbetsätt som skolan tillämpar. Eleverna har god kunskap om kunskapsmålen, var de själva ligger kunskapsmässigt och vad de behöver utveckla för att nå längre i sin kunskapsutveckling. Betygen är därför enligt eleverna inget som oroar eller överraskar; "det har alltid varit bedömningar så det är ingen chock att få en bokstav på det", som en elev uttrycker det. Vidare säger eleverna att de alltid får en förklaring av läraren om de inte förstår den bedömning de har fått på en prestation.

Eleverna uppger dessutom att de får ta del av elevexempel i flera ämnen som sedan diskuteras för att de ska se vad som krävs för de olika betygsstegen. I de samhällsorienterade ämnena har eleverna exempelvis själva fått bedöma texter och "kolla vilken som var på vilken nivå". En annan gång fick de bedöma sina egna texter och jämföra med andra elevexempel. Läraren i de samhällsorienterade ämnena har också använt sig

av Skolverkets bedömningsmatriser när eleverna har bedömt sina kamraters texter. I ämnet idrott och hälsa har olika moment filmats för att eleverna ska få se hur de presterar.

Engelska

Eleverna säger i intervjuerna att betygen i engelska är rättvisa och att de vet "vad som fattas" för att de ska få ett högre betyg. En elev säger att "man måste klara allt på C för att få ett C". Läraren uppger att han "försöker var så transparent som möjligt" när det gäller betygen. Eleverna har också fått bedöma sina egna texter utifrån Skolverkets bedömningsmatris och fundera på vad de kan göra för att förbättra den. De säger också att läraren i början av terminen går igenom kunskapskraven och de olika betygsstegen "och länkar det till elevexempel".

Matematik

Även i matematik har eleverna förtroende för bedömning och betygssättning. De uppger att det står kommentarer i EDS:en om vad de kan och vad de behöver utveckla, exempelvis att de behöver redovisa uträkningarna tydligare. Enligt eleverna förekommer ibland att de får bedöma varandras lösningar av olika uppgifter.

Läraren säger att eleverna kan välja en annan lärare att redovisa för om de känner ett större förtroende för den läraren. Läraren i matematik låter också en kollega "dubbelkolla" inlämnade uppgifter om bedömningen är svår.

Svenska

Enligt eleverna är bedömningen och betygssättningen i svenska rättvis; de vet vilket betyg de har och "förstår varför". Någon elev uppger att det var lite oklart vad vårterminsbetyget 2013 grundade sig på, men säger också att mitterminsmötena är bra "eftersom man får reda på hur man ligger till". Eleverna säger vidare att de ibland ger varandra respons på mindre uppgifter i svenskan. Vid något tillfälle har de fått bedöma en dikt utifrån några kriterier och "säga om det var A eller C". Det vanliga är annars, enligt eleverna, att elevexempel snarare används som inspiration och för att visa bra kvalitet, än som typexempel för de olika betygsstegen. Läraren säger att hon använder sig av elevexempel för att visa vad som motsvarar ett E och vad som skiljer "utvecklat från välutvecklat".

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna har förtroende för bedömning och betygssättning på Kunskapsskolan Nacka. Lärarna arbetar systematiskt för att eleverna ska känna till kunskapskraven, vilka kunskaper de själva har och hur de ska kunna nå nästa betygsnivå. En del i detta arbete är att elevernas egen bedömningsförmåga tränas med hjälp av elevexempel, men också genom att eleverna får bedöma såväl egna som kamraternas arbetsprestationer.

2 Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektor stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektorn arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektor tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektor bör stödja lärarna i detta arbete genom att tillsammans med dem utveckla gemensamma former och rutiner för att utvärdera elevernas kunskaper. Vidare bör rektor skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation.

Lärarna uppger i första hand att rektorn stödjer dem genom den generella strukturen med ämnesträffar för samverkan och sambedömning, ämnesöverlämningar där exempelvis goda redovisningssätt delges samt klusterträffar med andra skolor. På klusterträffarna kan också personal från Kunskapsskolans pedagogikavdelning komma och föreläsa om bedömning. Vidare säger lärarna att skolledningen är "ute i undervisningen" och att "det är inga problem att gå in och fråga om hjälp" i bedömningsfrågor. Av intervjuerna framgår också att skolan har ett system där biträdande rektorn och varje lärare inför terminsstarten tillsammans går igenom lärarens egen terminsplanering – vilken också innefattar planeringen av bedömningen – och sedan följer upp den vid terminsslutet.

Rektorn säger att han har byggt en "metodisk grundstruktur" med både gemensamma ämnesträffar och klusterträffar samt med enskilda samtal – såväl formella som informella – som enligt rektorn skapar goda förutsättningar för utvecklingsarbete. Dels ger det rektorn inblick i verksamheten – "utifrån det som kommer fram så ser jag vad de behöver" – och dels kan själva kompetensutvecklingen genomföras under dessa träffar och samtal. Rektor uppger vidare – vilket också framgår av lärarintervjuerna – att han till stor del "styr innehållet" på dessa träffar för att fokus ska bli på skolans utvecklingsområden. Enligt lärarna och rektorn har just bedömningspraxis och bedömningskompetens varit ett sådant fokusområde under läsåret 2012–2013.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn stödjer lärarna i deras arbete med bedömning och betygssättning. Rektor har med hjälp av såväl gemensamma träffar som metodiska enskilda samtal med lärarna skapat förutsättningar för att kunna kartlägga lärarnas kompetens, men också för ett kollegialt lärande kring bedömning och betygssättning.

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektorn ansvarar enligt läroplanen för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektorn tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektorn bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten. Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen.

Som nämnts ovan har rektorn utarbetat ett system för att se till att lärarna får det stöd de behöver för att utveckla sin kompetens, inte minst när det gäller frågor om bedömning och betygssättning. Detta "system" utgör också, enligt rektorn, skolans former och rutiner för kvalitetsarbetet: "de delar sina erfarenheter och vad som tidigare fungerat och vilka resultat vi nådde". Rektorn menar vidare att "bygger man den typen av strukturer kan man som rektor styra det här ganska väl. Vi kan styra studiedagar och klusterträffar där vi kan lyfta frågor som jag märker att flera kan behöva stöd i, generella frågor. Lyfter man in det i en sådan process kan man skapa organiserat lärande". På så sätt blir det enligt rektorn inte en fråga "om en enstaka personers kompetens" utan om att skapa "en miljö där det sker ett självlärande. Den kulturen är viktig".

Av nationell statistik framgår att skolan hade stora avvikelser åren 2010-2012 mellan resultat på nationella prov och slutbetyg. Enligt rektorn var det våren 2012 "många saker som behövde göras om" vad gällde skolans bedömningspraxis och att han därför "valde att börja om". Någon lärare uttrycker skillnaden som att "tidigare var det mer en göra-kultur, nu så ska görandet leda vidare".

Av dokumentstudier och intervjuer med rektorn och lärare framkommer att bedömning och betygssättning därför har varit ett fokusområde under det gångna läsåret. Skolan har till exempel tagit fram planer för förberedelse, genomförande och rättning av de nationella proven. Förberedelserna innefattar bland annat att lärarna i vissa ämnen planerar in repetitionspass för att befästa sådana kunskaper som är nödvändiga för att eleverna ska klara de nationella proven. Som nämnts tidigare tränas eleverna också i att klara själva provsituationen.

Vidare framgår av intervjuer med lärare och rektorn att från och med förra läsåret rättas de nationella proven initialt tillsammans med ämneslärare från klusterskolorna och sedan på den egna skolan. Vid avvikelser på individbasis dokumenterar läraren detta i en avvikelse rapport där skillnaden motiveras. Syftet är enligt rektorn att se till att läraren "tar detta på allvar och följer upp".

Lärarna uppger också att bedömningsformerna följs upp på ämnesöverlämningar då olika redovisningsformer delges och utvärderas: "vi diskuterar mycket om att eleverna behöver få visa sina kunskaper på olika sätt".

Även för läsåret 2013-2014 är bedömning ett utvecklingsområde, och enligt skolans verksamhetsplan är syftet att "säkerställa att elevernas betyg stöds av goda resultat på nationella prov...".

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det bedrivs ett systemtiskt kvalitetsarbete kring bedömning och betygssättning vid Kunskapsskolan Nacka. Rektorn har tillsammans med lärarna analyserat avvikelserna mellan resultat på nationella prov och slutbetyg och vidtagit en rad åtgärder för att minska skillnaderna. I detta arbete behöver skolan se till att även analysera skillnaderna mellan skolans rättning av de nationella proven och Skolinspektionens omrättning år 2012, och vidta nödvändiga åtgärder för att öka likvärdigheten.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygssättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygssättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektor har ansvar för att betygssättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgranskning syftar till att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygssättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygssättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

- Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektor upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individuellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektor och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Kunskapsskolan Nacka intervjuades, förutom skolans rektor, 12 elever och 9 lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna ämnena engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.